цели были использованы следующие методы: тестирование, математическая обработка, анализ и интерпретация данных.

Результаты и их обсуждение. Анализ исследования результатов показал, что:

– 79% принимают себя такими, какие они есть на самом деле, а у оставшихся 21% – присутствуют комплексы.

– 74% чувствуют себя комфортно при общении со своими сверстниками, а оставшиеся 26% – имеют с этим затруднения;

– 68% имеют привычку вспоминать прежние разговоры и ситуации, чтобы понять, что предпринимают в подобных случаях другие люди, а 32% – действуют по своему опыту;

– 79% могут спокойно противопоставить своё мнение другим, а 21% – не могут отстоять своё мнение;

– 47% испытывают страх перед тем, что может случиться что-то плохое, а 53% – не испытывают данного страха;

– 53% испытывают смущение, когда их хвалят, а 47% –смущения не испытывают;

– 42% трудно проявляют чувства к другим, а 58% – довольно легко;

– 68% могут находиться в одиночестве довольно продолжительное время, а 32% – угнетает одиночество.

Интерпретация данных показала наличие интересных сочетаний показателей оценки самого себя. Так, некоторые респонденты принимают себя такими, чувствуют комфорт при общении, могут противопоставить своё мнение другим. Другим – тяжело проявлять чувства, они могут смущаться при похвале и находиться в одиночестве на достаточно длительные промежутки времени, также присутствует страх того, что в будущем может случиться что-то плохое.

Заключение. Таким образом, можно сделать вывод, что у большинства респондентов имеется средняя (адекватная) самооценка. Так как специалисты, работающие с людьми, должны обладать такими качествами, как самообладание, выдержка, терпение, наблюдательность, умение понимать внутренние свойства и особенности человека, способность к сопереживанию, умение анализировать своё поведение, а также умение управлять самим собой и процессом общения с другими людьми, такая самооценка является для них важной составляющей. Тем не менее, часть студентов имеют затруднения при общении, не могут отстоять своё мнение, трудно проявляют чувства к другим, испытывают смущение, когда их хвалят. Поэтому для них будут актуальны следующие рекомендации: необходимо отказаться от любой критики и сравнений себя с другими людьми, хвалить себя за любое достижение своих поставленных целей, заниматься спортом или любимым хобби, не оправдываться перед другими, разрешить себе ошибаться.

1. Суркова, Л. Как формируется самооценка / Л. Суркова. – Режим доступа: [https://www.glamour.ru/psychology/kak-podnyat-samoocenku-sovety-psihologa]. – Дата доступа: 08.03.2019.
2. Анисимова, Е. 12 признаков низкой самооценки / Е. Анисимова. – Режим доступа: [https://www.psychologies.ru/articles/12-priznakov-nizkoy-samootsenki/]. – Дата доступа: 12.02.2021.
3. Шахов, А.Причины и признакинизкой самооценки / А. Шахов.– Режим доступа: [https://dni.ru/lifestyle/2020/3/11/444858.html].–Дата доступа: 11.03.2020.

ДВУХМОЎНАЕ ВЫХАВАННЕ ВА ЎСТАНОВЕ ДАШКОЛЬНАЙ АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Вастокава А.У., Ахрыменка Т.С.,

магістранты ВДУ імя П.М. Машэрава, г.Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Крыцкая Н.В., канд. філал. навук, дацэнт

Моўная сітуацыя на тэрыторыі Беларусі вылучае неабходнасць рэалізацыі білінгвальнага выхавання ва ўстановах дашкольнай адукацыі.

Засваенне і выкарыстанне дзецьмі рускай і беларускай моў ажыццяўляецца ў спецыфічнай моўнай сітуацыі руска-беларускага блізкароднаснагп двухмоўя. Для большасці дзяцей першай мовай, на якой яны вучацца гаварыць і думаць, мець зносіны з іншымі, становіцца руская. Адначасова яны даволі рана знаёмяцца з беларускай мовай, так як чуюць па радыё, тэлебачанні, ад некаторых дарослых, а таксама і ў дзіцячым садзе, на спецыяльных занятках.

Матэрыялы і метады. Метадалагічнай асновай даследавання сталі працы па псіхалогіі і педагогіцы, звязаныя з пазначанай намі тэмай. Аб'ект даследвання –білінгвальнае выхаванне ва

Репозиторий ВГУ

ўстановах дашкольнай адукацыі. У артыкуле выкарыстоўваліся метады тэарэтычнага аналізу (аналіз і сінтэз, супастаўленне і праблемны аналіз, абагульненне атрыманых матэрыялаў), вывучэнне і абагульненне педагагічнага вопыту педагогаў устаноў дашкольнай адукацыі, мэтанакіраванае назіранне.

Вынікі і іх абмеркаванне. Для выкарыстання беларускай мовы ў дашкольнай установе дзеянне названых фактараў даволі абмежавана (асабліва ва ўстанове з рускай мовай навучання). Такім чынам, ролю спецыяльна арганізаванага працэсу засваення беларускай мовы як другой роднай па параўнанні з першым шляхам значна ўзрастае.Каб дапамагчы дзецям разабрацца ў беларускай мове, адпрацаваць розныя маўленчыя ўменні, праводзяцца спецыяльныя мерапрыемствы, якія пабудаваныя з улікам узроставых асаблівасцяў дзяцей дашкольнага ўзросту. У працэсе такой дзейнасці педагог накіроўвае ўвагу дзяцей на асаблівасці вымаўлення, граматычныя формы, наяўнасць блізкіх слоў у беларускай і рускай мовах і г.д. Такім чынам арганізуецца фарміраванне ў дзяцей пачатковых моўных уяўленняў.

Навуковыя даследаванні сведчаць аб тым, што пры навучанні беларускай (як і любой іншай) мове слуханне (разуменне) беларускага тэксту, беларускіх слоў заўсёды будзе ісці перад маўленнем. Улічваючы гэта, трэба часцей знаёміць дзяцей дашкольнага ўзросту з беларускай мастацкай літаратурай, у першую чаргу вуснай народнай творчасцю, народнымі гульнямі, абрадамі. Значную ролю ў засваенні дзецьмі мовы адыгрывае засваенне дыферэнцыраванай маўленчай ўстаноўкі на выкарыстанне беларускай або рускай мовы ў адпаведных абставінах.

Даследаванне паказала, што развіццё беларускага маўлення дзяцей варта праводзіць паэтапна. Пачынацьтрэба з паступовага ўвядзення беларускай мовы ў розныя віды дзейнасці дзяцей ранняга дашкольнага ўзросту для развіццярэцэптыўнага і рэпрадуктыўнага білінгвізму, потым пераходзіць да навучання дзяцей малодшага і сярэдняга дашкольнага ўзросту прадуктыўнай беларускай мовы, і далей фарміраваць тэарэтычнае стаўленне да мовы ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту.

З улікам таго, што беларуская мова для беларускіх дзяцей з'яўляецца роднай, Н.С. Старжынская лічыць, што яе неабходна пачынаць вывучаць і выкарыстоўваць як мага раней, з пачатку наведвання ўстановы дашкольнай адукацыі, з дапамогай аккультурацыі, гэта значыць ўвядзення ў нацыянальна-культурны працэс мовы. А спецыяльныя заняткі па навучанні беларускай мове ў дашкольных установах з рускай мовай навучання павінны праводзіцца з дзецьмі, пачынаючы з сярэдняга дашкольнага ўзросту. Асноўнымі спецыяльнымі метадамі для засваення дзецьмі беларускай мовы з'яўляюцца прамой, супастаўляльны і камбінаваны метады [1].

Засваенне дзецьмі беларускай мовы на аснове прамога метаду адбываецца шляхам “пагружэння” ў моўнае асяроддзе. Пры гэтым яно адбываецца без апоры на рускую мову. Але ў практыцы работы ўстаноў дашкольнай адукацыі з рускай мовай навучання найбольш прыдатным з'яўляецца метад, які прадугледжвае паступовае ўвядзенне беларускай мовы ў вучэбна-выхаваўчы працэс.

Супастаўляльны метад засваення дзецьмі беларускай мовы ўлічвае апору на рускую. Засваенне беларускай мовы адбываецца на аснове аналізу, параўнання і абагульнення дзвюх моўных сістэм. Пры гэтым гэты метад заснаваны на спосабе пераносу моўных навыкаў з рускай мовы на беларускую. Пры камбінаваным метадзе выкарыстоўваюцца сродкі дзвюх першых метадаў.

На пазнейшых этапах засваення мовывы карыстоўваецца парытэтная мадэль (раўнапраўе ў выкарыстанні рускай і беларускай моў). У выкарыстанні парытэтнай мадэлі варта адзначыць, што раўнапраўе ў выкарыстанні рускай і беларускай моў тычыцца, у першую чаргу, арганізацыі ўсяго вучэбна-выхаваўчага працэсу ў дашкольнай установе. Паспяховаму аваладанню дзецьмі маўленчымі навыкамі на беларускай мове ў працэсе двухмоўнага выхавання будзе спрыяць таксама наступнае:

- успрыманне беларускай мовы ў пасіўнай форме з дзецьмі ад 3-х да 4-х гадоў у час слухання беларускіх песень, твораў мастацкай літаратуры, вуснай народнай творчасці, прагляду мультфільмаў;
- прысутнасць дзяцей малодшага і сярэдняга дашкольнага ўзросту на святах, спектаклях, канцэртах, якія праводзяцца дзецьмі старэйшага дашкольнага ўзросту на беларускай мове;
- увядзенне ў выхаваўчую дзейнасць беларускіх гульняў, праслухоўванне запісаў казак, вершаў на беларускай мове;

Рэпазіторый БГУ

- арганізацыя экскурсій, паходаў у музей для знаёмства з культурай, традыцыямі, гісторыяй краіны;
- правядзенне нестандартных форм аўзносін: інсцэніроўкі, ролевыя гульні, гульні-драматызацыі на беларускай мове.

Заключэнне. Моўная сітуацыя на тэрыторыі Беларусі вылучае неабходнасць рэалізацыі білінгвальнага выхавання ва ўстанове дашкольнай адукацыі. Найбольш правільным шляхам выхавання дзяцей дашкольнага ўзросту на беларускай мове як другой, але роднай, з'яўляецца той, які аб'ядноўвае, з аднаго боку, неўсвядомленае засваенне беларускай мовы ў звычайных зносінах, развіццё пачуцця беларускай мовы ў выніку паступовага апускання ў неабходнае асяроддзе зносін і прыстасавання да яе, і з другога – спецыяльна арганізаванае навучанне спосабам зносін на беларускай мове, аддзяленне яго ад рускай мовы.

1. Старжинская, Н.С. Теория и методика развития белорусской речи дошкольников: учеб. пособие / Н.С. Старжинских. - Мн: Технология, 1997. – 305 с.

СПЕЦИФИКА СОСТАВЛЕНИЯ ОПИСАТЕЛЬНОГО И СЮЖЕТНОГО РАССКАЗОВ УЧАЩИМИСЯ С ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТЬЮ

Воронец Т.В.,

студентка 2 курса ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь

Научный руководитель – Швед М.В., ст. преп.

Одной из приоритетных задач современного специального и инклюзивного образования является повышение эффективности обучения и воспитания учащихся с особенностями психофизического развития качества их подготовки к самостоятельной жизни. Учащиеся с интеллектуальной недостаточностью испытывают объективные трудности в общении, что затрудняет процесс их социальной инклюзии. Развитие связной речи детей данной категории является условием преодоления данных трудностей. Так, Л.С. Выготский, С.Д. Забрамная, А.Р. Малер, Л.М. Шипицина, Т.А. Власова, Л.В. Занков, Т.М. Дульнев, М.С. Певзнер и др. в психолого – педагогической характеристике детей рассматриваемой категории указывали их низкие речевые возможности. Наиболее сложной для детей с интеллектуальной недостаточностью является связная речь, как развёрнутое, законченное, композиционно и грамматически оформленное смысловое и эмоциональное, логически связанное высказывание [1].

При составлении описательного и сюжетного рассказов, характеризующегося определенной последовательностью в описании признаков объекта и обязательным соблюдением смысловых и синтаксических связей между фрагментами, должен быть продемонстрирован определенный уровень грамматико-семантической реализации изложения. Для самостоятельного составления рассказа данных типов необходима реализация парадигматического и синтагматического принципов организации речи. Собственно опираясь на данные варианты связей между словами, ребенок и осознает, и приступает к использованию первичных предикативных пар слов как компонентов замысла будущего рассказа. Одним из условий качественного развития связной речи является появление ассоциативных синтагматических связей и готовность к составлению рассказов различного типа [2].

Цель исследования – экспериментальное изучение особенностей механизмов составления рассказов описательного и сюжетного типа детьми младшего школьного возраста с интеллектуальной недостаточностью.

Материал и методы. Эмпирическое исследование специфики составления рассказов - описаний у младших школьников с интеллектуальной недостаточностью проводилось в феврале - марте 2021 года на базе ГУО «Вспомогательная школа № 26 г. Витебска». Экспериментальную группу составили 20 младших школьников (первое отделение вспомогательной школы). В качестве методов исследования была использована серия диагностических заданий Глухова В.П.: - методика по изучению особенностей составления описательного рассказа; - методика по изучению особенностей составления связного сюжетного рассказа на основе наглядного содержания последовательных фрагментов - эпизодов.

Репозиторий ВГУ